

КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО
В УКРАЇНОМОВНИХ ТАБЛИЦЯХ УНІВЕРСАЛЬНОЇ
ДЕСЯТКОВОЇ КЛАСИФІКАЦІЇ

С.Ф. Денисов

доктор юридичних наук, професор
професор кафедри кримінального права
Інституту права імені Володимира Сташиса
Класичного приватного університету

К.С. Босак

аспірант кафедри кримінального права
Інституту права імені Володимира Сташиса
Класичного приватного університету

Постановка проблеми. Стан науки відіграє важливу роль не лише на рівні досліджень її об'єктивно існуючих явищ та закономірностей, а й на рівні формального вираження останніх у різних джерелах. З цією метою узгодженість термінологічних, мовних одиниць, які на перший погляд відіграють номінальну роль не варто недооцінювати, адже будь-яка наука потребує точності у змісті та формі або хоча б у прагненні до неї. Серед таких наук не є виключенням й юридичні, в формальних джерелах яких на сьогоднішній день залишається достатньо неточностей, а інколи й протиріч, зокрема це питання стосується кримінально-виконавчого права України. У зв'язку з цим науковці прагнуть досягти єдності у використанні понять і термінів у сфері кримінально-виконавчого права з метою забезпечення не лише єдиної державної політики у сфері виконання кримінальних покарань, а й узгодження термінології та основних положень кримінально-виконавчого права на рівні наукової та практичної діяльності.

З огляду на існуючі дослідження у сфері виконання покарань, зауважимо, що вони прагнуть подальшого доопрацювання та вдосконалення, це стосується як необхідності складання бібліографічного опису літературних джерел з кримінально-виконавчого права, так і термінологічного узгодження таблиць універсальної десятикової класифікації у сфері кримінально-виконавчого права з Кримінально-виконавчим кодексом України, паспортом спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та криминологія; кримінально-виконавче право, а також програмою курсу навчальної дисципліни «Кримінально-виконавче право».

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням кримінально-виконавчого права приділяють увагу українські вчені, зокрема: К.А. Автухов,

І.Г. Богатирьов, Т.А. Денисова, О.М. Джужа, О.Г. Кальман, О.Г. Колб, В.О. Меркулова, Г.О. Радов, А.Х. Степанюк, В.М. Трубников, І.С. Яковець та ін. Що стосується вдосконалення україномовного варіанту таблиць УДК, то ця тема серед правознавців є мало досліджуваною. До питання удосконалення УДК звертаються вітчизняні та зарубіжні вчені з інших галузей знань, зокрема: Г. Апанасенко, К. Гнолі, А. Набхан, С. Прасол, Ю. Скора, А. Славик та ін. На основі наукових праць вітчизняних вчених з кримінально-виконавчого права та авторів, які звертали свою увагу до проблеми удосконалення УДК й ґрунтуються дане дослідження.

Мета статті – полягає у висвітленні неузгодженості деяких основних понять та категорій кримінально-виконавчого права в таблицях Універсальної десятикової класифікації з чинним Кримінально-виконавчим кодексом (далі – КВК) України, паспортом спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право та програмою курсу навчальної дисципліни «Кримінально-виконавче право».

Основні результати дослідження. У літературі зазначається, що таблиці УДК призначені для систематизації документів, пошуку інформації та організації фондів документів з усіх галузей знань у бібліотеках, видавництвах та інформаційних центрах України. Наявність УДК – це обов'язкова вимога при складанні будь-яких електронних матеріалів. Роботи без даного класифікатора навіть не розглядаються при реєстрації в глобальних базах даних [1]. Це свідчить, що таблиці УДК застосовуються частіше, ніж це здається на перший погляд. Їх використовують не лише спеціалісти у сфері бібліотечної справи, а й фахівці тих галузей знань, які наводяться у рубриках класифікаційної системи. Здавалося б спеціаліст з певної галузі знань має без труднощів знайти відповідний класифікаційний код, але як раз тут виникають ускладнення. Часом навіть практичні працівники, які вміють тлумачити та застосовувати норми кримінально-виконавчого права при написанні наукової статті не можуть визначитися з правильним шифром коду УДК, а інколи навіть у друкованих виданнях шифр УДК не співпадає з тематикою самої наукової праці, будь-то стаття, монографія чи науково-практичний посібник. Це свідчить про те, що переклад таблиць на українську мову потребує залучення не просто правознавців, а фахівців з певної галузі знань.

Опрацьовуючи рубрики таблиць УДК у сфері кримінально-виконавчого права ми звернули увагу, що таблиці УДК можливо використовувати не лише як класифікаційну систему у бібліотечній справі, а й як джерело тем для наукових досліджень у сфері виконання покарань та системи пенітенціарних закладів.

З наведеного варто зауважити, що питання правильного перекладу таблиць УДК у сфері кримінально-виконавчого права та узгодження з теорією та практикою, хоча на перший погляд не має вагомого значення, все ж не може бути залишена осторонь.

З метою узгодження таблиць УДК з КВП необхідно відмітити, що кримінально-виконавче право України розглядається як наука та навчальна дисципліна. Під наукою кримінально-виконавчого права слід розуміти галузь

знань, що вивчає боротьбу зі злочинністю шляхом виконання кримінальних покарань, а також соціально-економічні закономірності, які зумовлюють місце і роль цієї діяльності в державі, її принципи та інші положення [2, с. 33]. Кримінально-виконавче право як навчальна дисципліна розглядає порядок виконання різних видів покарань в Україні і є обов'язковою для вивчення студентами вищих навчальних закладів спеціальності «Правознавство». Програма курсу кримінально-виконавчого права як навчальної дисципліни викладається згідно положенням Загальної та Особливої частини кримінально-виконавчого законодавства України. Так, Загальна частина кримінально-виконавчого права висвітлює основні питання теорії кримінально-виконавчого права, зокрема, предмет та метод правового регулювання, систему норм та принципів кримінально-виконавчого права, правовий статус засуджених, основні положення кримінально-виконавчого законодавства тощо. В Особливій частині розглядаються питання виконання різних видів покарань та окремими категоріями засуджених.

Основним джерелом кримінально-виконавчого права є Кримінально-виконавчий кодекс України. КВК України регламентує порядок та умови виконання та відбування кримінальних покарань з метою захисту інтересів особи, суспільства і держави шляхом створення умов для виправлення і ресоціалізації засуджених, запобігання вчиненню нових злочинів як засудженими, так і іншими особами, а також запобігання тортурам та нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню із засудженими [4]. Документом, який закріплює межі досліджень в галузі кримінально-виконавчого права, за яким може бути присуджено ступінь кандидата або доктора юридичних наук є паспорт спеціальності 12.00.08. Так, відповідно до цього документу в галузі кримінально-виконавчого права досліджуються:

1) наука кримінально-виконавчого права, її предмет та методи; завдання та напрямки (школи) в науці кримінально-виконавчого права, їх окремі представники; єдність та системність науки кримінально-виконавчого права; зв'язок науки кримінально-виконавчого права з іншими науками; зарубіжна наука кримінально-виконавчого права;

2) кримінально-виконавче право; предмет та метод, функції та принципи кримінально-виконавчого права; наступність та перспективи розвитку кримінально-виконавчого права;

3) кримінально-виконавче законодавство; мета і завдання кримінально-виконавчого законодавства та їх співвідношення з цілями покарання; сучасне кримінально-виконавче законодавство, еволюція його розвитку та удосконалення в умовах європеїзації та імплементації міжнародних договорів до національного законодавства;

4) державна політика у сфері виконання покарань; виконання покарання як стадія кримінальної відповідальності; міжнародні стандарти поводження із засудженими та їх втілення у практику виконання кримінальних покарань, не пов'язаних з позбавленням волі; особливості виконання покарань у виді арешту та тримання в дисциплінарному батальйоні військовослужбовців;

права людини і громадянина та практика виконання покарань; правовий статус засуджених;

5) кримінально-виконавча характеристика окремих видів покарань; особливості правового регулювання порядку виконання окремих видів покарань; особливості відбування покарання окремими категоріями засуджених; ефективність виконання покарань; порядок звільнення від відбування покарання; проблеми соціальної реабілітації осіб, які відбули кримінальне покарання;

6) система установ та органів, що виконують покарання та їх функції, призначення, задачі, види; сутність, зміст, організація та управління процесом виконання/відбування покарань; особливості діяльності окремих підрозділів державної кримінально-виконавчої служби; соціально-правове призначення, підстави та принципи утримання під вартою підозрюваних і обвинувачених у вчиненні злочину, застосування засобів безпеки; контроль за діяльністю органів та установ, що виконують покарання; участь громадськості в діяльності органів та установ, що виконують покарання;

7) кримінально-виконавче законодавство зарубіжних країн, європейський пенітенціарний досвід у сфері забезпечення прав засуджених; порівняльні дослідження в галузі кримінально-виконавчого права.

Важливою для аналізу даної теми виявилася програма курсу навчальної дисципліни «Кримінально-виконавче право», яка визначає межі вивчення системи курсу студентами українських юридичних вищих навчальних закладів. Зокрема, це програми курсу розроблені основними школами (центрами) КВП України (м. Харків, м. Київ, м. Львів, м. Одеса).

Спираючись на зазначені вище документи, зазначимо, що важливе місце у науці кримінально-виконавчого права посідає й Універсальна десяткова класифікація. Універсальна десяткова класифікація (УДК) – це міжнародна багатомовна класифікаційна система, що об'єднує всі галузі знань в єдиній універсальній структурі з загальною десятковою нотацією. Таблиці УДК призначені для систематизації документів, пошуку інформації та організації фондів документів з усіх галузей знань у бібліотеках, видавництвах, інформаційних центрах тощо [10]. Як правило, цими таблицями користуються бібліографи, але й для науковців вони є не менш важливими, адже при публікації наукової статті обов'язковою є умова зазначення індексу УДК, тобто код класу, що показує належність документа до відповідного класу. Коли автор наукової публікації вирішує самостійно зазначити у власній статті індекс УДК, то він має вірогідність «натрапити» на неузгодженість категорій відповідної галузі знань у таблицях УДК з предметом власної науки. Так, на прикладі категорій кримінально-виконавчого права в таблицях УДК та їх співвідношенню з КВК України та паспортом спеціальності 12.00.08 й програмою курсу вбачаються деякі неточності, на які, на нашу думку, необхідно звернути увагу.

Для початку варто зазначити, що УДК, в якості єдиної обов'язкової класифікації, була прийнята в радянські часи у 1962 р., а з 1963 р. у науково-технічних видавництвах, редакціях науково-технічних журналів, в органах науково-технічної інформації, науково-технічних бібліотеках запроваджено обов'язкове індексування всіх публікацій за Універсальною десятковою класифікацією.

фікацією, тобто всі інформаційні матеріали в галузі природничих та технічних наук почали видаватися з індексами Універсальної десятикової класифікації [9].

З 2000 р. в Україні існує україномовна версія таблиць УДК, еталоном для якої слугує міжнародна класифікація, підготовкою якої займається Консорціум УДК у Гаазі. З юридичної точки зору, таблиці УДК є власністю Консорціуму та його уповноважених представників. Це означає, що ніхто не має права вводити зміни та доповнення у таблиці без згоди на те Консорціуму [7].

Консорціум координує роботи з розповсюдження, ведення та розвитку класифікації, здійснює перегляд та актуалізацію класів міжнародного англomовного еталона УДК (Master Reference File, або майстер-файл) на підставі пропозицій членів Консорціуму та подальшого висновку експертів з різних галузей науки [12].

Технологічна схема підготування матеріалів складається з декількох етапів: переклад тексту; загальне редагування тексту змін та доповнень; формування електронного інформаційного масиву; формування алфавітно-предметного покажчика до масиву [9].

Для фахівців з кримінально-виконавчого права важливою є код таблиці 343.8 «Покарання. Виконання вироку. Запобігання злочинам. Перешкодження скоєнню злочину».

Відповідно до КВК України його Загальна частина представлена наступними главами: кримінально-виконавче законодавство України; правовий статус засуджених; органи й установи виконання покарань; нагляд і контроль за виконанням кримінальних покарань та участь громадськості у виправленні і ресоціалізації засуджених. Особлива частина КВК України представлена розділами: виконання покарань, не пов'язаних з позбавленням волі; виконання покарань у виді позбавлення волі; виконання покарання у виді довічного позбавлення волі; звільнення від відбування покарання та допомога особам, які звільнені від відбування покарання, контроль і нагляд за ними.

Проаналізовані норми КВК України, паспорт спеціальності 12.00.08, програму курсу та рубрики таблиць УДК зазначимо, що в таблицях не відображаються загальні положення кримінально-виконавчого права, а саме питання поняття, предмет, завдання та система науки. Рубрики починаються відразу з деталізації закладів виконання покарань (343.81 «Пенітенціарні заклади. Виправні заклади»). Ці рубрики в більшості випадків не відображають реальність сучасного кримінально-виконавчого законодавства України. Зокрема, Борстальські заклади (пенітенціарні заклади для молоді у Великій Британії), про які йдеться у рубриці 343.815 не мають до України жодного відношення. Якщо проводити аналогію з вітчизняним законодавством, то мова має йти про виховні колонії для неповнолітніх засуджених (ст. 19 КВК України). Такі заклади як військові в'язниці (рубрика 343.818) має відповідати ст. 17 КВК України (Дисциплінарні батальйони). Рубрика 343.813 «Традиційні в'язниці. Камери у в'язниці» викликає неоднозначне розуміння про які саме в'язниці йде мова і які тоді в'язниці є нетрадиційними (можливо приватні).

Тому вдалим виявляється назвати рубрику 343.813 «Тюрми» за аналогією російськомовного перекладу.

Рубрика 343.813 «Каторжні роботи. Примусова праця. Тяжка праця» відображає питання праці засуджених до позбавлення волі, передбаченого главою 18 Особливої частини КВК України. Логічним виявляється так цю рубрику й назвати, спираючись на норми кримінально-виконавчого законодавства України. Рубрику 343.819.1 «Відкриті в'язниці» вважаємо доцільно розглядати як перспективну можливість удосконалення кримінально-виконавчої системи України, що в принципі узгоджується з положенням паспорту спеціальності 12.00.08, а саме пунктом, що стосується наступності та перспективи розвитку кримінально-виконавчого права. На цьому фоні рубрики 343.819.5 «Концентраційні табори» та 343.819.7 «Заклади для політичних в'язнів» варто розглядати як порівняльні дослідження в галузі кримінально-виконавчого права або з метою узгодження таблиць УДК з паспортом спеціальності 12.00.08 розширити тематику останнього з уточненням тем на кшталт історичні типи кримінально-виконавчих установ або кримінально-виконавчі установи іноземних держав.

Звертає увагу рубрика 343.817 «Гуртожитки, притулки для жебраків, волоцюг, бездомних». Хоча зазначена рубрика не відповідає реаліям сучасного українського законодавства, вважаємо, може слугувати ідеєю та підґрунтям удосконалення останнього.

Аналіз рубрики 343.83 «Персонал пенітенціарних закладів. Посадові особи пенітенціарних закладів», в якій мова йде про працівників в'язниці та наглядачів має бути розширеною та деталізованою. Так, у російськомовному перекладі ця рубрика має наступну деталізацію: 343.831 «Директора тюрем»; 343.832 «Тюремні сторожі»; 343.833 «Тюремні священники»; 343.834 «Тюремні вчителі»; 343.835 «Тюремні лікарі»; 343.836 «Кати». Зазначене свідчить, що переклад таблиці з англійської мови робиться не повний та має бути розширений.

Рубрика таблиць УДК 343.82 «Пенітенціарні системи» розкриває поняття тюремної дисципліни, тюремного режиму та психіатричних в'язниць. Аналізуючи цю рубрику важливо зазначити, що її зміст відповідає різним категоріям кримінально-виконавчого права України, а саме, основним обов'язкам засуджених, застосування до них заходів медичного характеру та умовам виконання покарань. Фактично ця рубрика вміщує питання Загальної та Особливої частини кримінально-виконавчого права.

У таблицях УДК питання виконання покарань передбачені у рубриці 343.84 «Ступені виконання вироку. Ступені суворості режиму». Тут вони вказані фрагментарно, адже фактично всі види покарань, виконання яких регламентується Особливою частиною КВК України передбачені лише рубриками 343.841 «Суворе або м'яке одиночне ув'язнення», 343.844 «Обмежена воля. Нагляд. Пароль. Обов'язок реєструватися в поліції», 343.847 «Виконання вироку без позбавлення волі».

Рубрики 343.85 «Попередження злочинів. Профілактика злочинності. Превентивні заходи. Соціальні заходи щодо попередження злочинів» з точки

зору сучасної вітчизняної науки кримінальної спрямованості (відповідно до паспорту спеціальності 12.00.08) більше відповідають предмету кримінологічної науки. Тому мають бути узгоджені з кримінально-виконавчим правом.

Зазначені аргументи є фрагментарним акцентуванням уваги на проблемі неузгодженості та протиріч у сфері кримінально-виконавчого права на прикладі україномовних таблиць універсальної десяткової класифікації.

Висновки. З проведеного аналізу можемо зробити висновок, що рубрики таблиць УДК, що відповідають предмету кримінально-виконавчого права України лише технічно перекладені з оригінального тексту таблиць УДК без належного узгодження з нормами КВК України, паспортом спеціальності 12.00.08 – кримінальне право та кримінологія; кримінально-виконавче право та програмою курсу навчальної дисципліни «Кримінально-виконавче право України», що ускладнює їх застосування не лише бібліографами, а й юристами.

Звичайно, таблиці є власністю Консорціуму УДК і змінювати їх без його згоди не виявляється можливим, але вважаємо це питання все ж таки має бути розглянуте та вирішене шляхом узгодження відповідно до законодавчої та наукової термінології кримінально-виконавчого права України, що надасть змогу спеціалістам юридичних спеціальностей та бібліографам точніше застосовувати індексування й швидше знаходити найрізноманітніші джерела інформації в різних за обсягом і за призначенням фондах - від невеликих вузько тематичних зборів спеціальної документації до великих галузевих і багатогалузевих довідково-інформаційних фондів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Классификаторы УДК, ББК. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://izdatelstvo.kiev.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=5&Itemid=7&lang=ru

2. Кримінально-виконавче право України: Загальна та Особлива частини: Навч. посіб. / О.М. Джужа, С.Я. Фаренюк, В.О. Корчинський та ін.; За заг. ред. О.М. Джужи. – 2-е вид., перероб. та допов. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 448 с.

3. Кримінально-виконавче право: словник. Навчальний посібник / Упорядники: Р.В. Алієв, С.Ф. Денисов, Т.А. Денисова, В.Г. Хашев / За заг. ред. Т.А. Денисової. – Запоріжжя : «Інтер-М», 2014. – 293 с.

4. Кримінально-виконавчий кодекс України від 11 липня 2003 року № 1129-IV – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/annot/1129-15>

5. Науково-практичний коментар до Кримінально-виконавчого кодексу України / І.Г. Богатирьова, О.М. Джужа, О.І. Богатирьова, Є.М. Бодюл та ін.; за заг. ред. д.ю.н., проф. І.Г. Богатирьова. – К. : Атіка, 2010. – 344 с.

6. Проблеми кримінально-виконавчого права: Навчальний посібник / за заг. ред. проф. О.Г. Кальмана – К. : Національна академія прокуратури України, 2011. – Чернігів : ПАТ «ПВК «Десна», 2012. – 336 с.

7. *Скора Ю.* Вплив Міжнародного співробітництва в галузі класифікаційних систем на процес удосконалення стану україномовного варіанта УДК // Вісник Книжкової палати. – 2007. – № 12. – С. 31-36.

8. Справочник по универсальной десятичной классификации. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://teacode.com/online/udc/>
9. Универсальная десятичная классификация. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.udk-codes.net/>
10. Універсальна десяткова класифікація (УДК) в Україні. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrbook.net/>
11. Універсальна десяткова класифікація (УДК). У 2 кн. - Кн. 1.: Таблиці. – К. : Книжкова палата України, 2000. – 930 с.
12. Чунакова Н. Ведення та удосконалення національного еталона таблиць УДК українською мовою // Вісник книжкової палати. – 2011. - № 4. – С. 22-24.

Денисов С.Ф., Босак К.С. Кримінально-виконавче право в україномовних таблицях універсальної десяткової класифікації

Статтю присвячено україномовному варіанту універсальної десяткової класифікації, місця в ній кримінально-виконавчого права та узгодженості категорій останнього в таблицях УДК з Кримінально-виконавчим кодексом України, паспортом спеціальності 12.00.08 та програмою курсу навчальної дисципліни «Кримінально-виконавче право».

Ключові слова: універсальна десяткова класифікація, кримінально-виконавче право, виконання покарання.

Денисов С.Ф., Босак Е.С. Уголовно-исполнительное право в украинноязычных таблицах универсальной десятичной классификации

Статья посвящена украиноязычному варианту универсальной десятичной классификации, места в ней уголовно-исполнительного права и согласованности категорий последнего в таблицах УДК с Уголовно-исполнительным кодексом Украины, паспортом специальности 12.00.08 и программой курса учебной дисциплины «Уголовно-исполнительное право».

Ключевые слова: универсальная десятичная классификация, уголовно-исполнительное право, исполнение наказания.

Denisov S., Bosak K. The Penal Law in Ukrainian Tables of Universal Decimal Classification

The article is devoted to the Ukrainian-language version of the Universal Decimal Classification, place of penal law in it and the consistency in the latter category the UDC to the Criminal Procedure Code of Ukraine, specialty 12.00.08 passport and application rate discipline «the Penal Law».

Keywords: universal Decimal Classification, penal law; execution of the punishment.

Стаття надійшла до редакції 05.08.2014.